

K velké škodě polských evangelíků zemřel 8. ledna 1560 Jan Łaski, nedosáhnuv svých cílů. Přece však byla jeho přičiněním ustavena reformovaná církev malopolská, která v roce jeho smrti dovršila svou organizaci na synodech v Pińczowě a v Książi. Vedle ní se zřídila reformovaná církev litevská pod ochranou mocného velmože Mikuláše Radziwilla Černého. Bratři stáli nyní stranou. Nebylo jim však lhostejné, že byl přičiněním Lismaninovým zkalen jejich vztah k švýcarským bohoslovcům, zvláště ke Calvinovi. Proto vypravili [1560] do Švýcar B. Jana Rokyty, správce sboru koźmineckého, v doprovodu B. Petra Herberta. Spolu dospěli do Tübink. Tu je zdržel Vergerio svými úsluhami; zůstával v přátelském vztahu k Bratřím až do své smrti [1564]. Uvedl posly k vévodovi Kryštofovi, jenž se již prve přimlouval za B. Augustu, nyní pak slíbil dopsat v zájmu Bratří polskému králi i Mik. Radziwillovi a zval bratrské bohoslovce ke studiu v Tübinkách. Pozvání užil [1561] zejména B. Jiří Strejc, jenž prve pobyl v Královci, a B. Jindřich Švarc, do té doby vitemberský student. I vévodův kancléř, theolog Jan Brenz, horlivý luterán, vyslovil souhlas s Bratrskou konfesí. Vergerio by byl rád zdržel Bratry od další cesty. B. Rokyta se skutečně již vrátil do Polska, B. Herbert podnikl však nesnadný úkol až do konce. Wolfgang Musculus v Bernu se ještě dobře pamatoval na písemný styk s Bratřimi r. 1533 a měl se k Herbertovi nejprátelštěji. Bullinger a Calvin si dali jednání Bratří vůči polským reformovaným vysvětlit jen zčásti a trvali na kritických poznámkách k Bratrské konfesí v článku o večeři Páně. Listem, jež Calvin s jinými ženevskými kazateli dal Herbertovi v odpověď, napomenul Bratry, aby se přimkli těsněji k Polákům.

Ke sblížení na polské půdě opravdu došlo, když se stupňovaly vnitřní *potíže reformovaných*. Byl tu rozpor mezi šlechtou a kazateli, kteří odmítali přemíru vlivu pánů na vedení církve. Bratři byli přirozeně na straně kazatelů. Zejména pak se zostřoval rozkol věroučný. Neklidný Stancaro pokračoval v hlásání svého názoru o Kristu, jenž prý jest jen svým lidstvím prostředníkem mezi člověkem a Bohem. Odtud mu plynul závěr o podřízenosti Syna Otci; pověděli jsme již, že tím, třeba bezděky, připravoval půdu

odmítání Kristova božství. Bratři byli na straně kalvinistů, kteří Stancarovi odpírali. Za těch poměrů došlo r. 1561 k obnově Koźminecké unie na *společném synodu v Buženině*; po vyřízení dřívějších stížností prohlášeno vzájemné porozumění zejména v otázce večeře Páně, ale obě církve zůstaly *organizovány samostatně*.

V tom smyslu vedla rozhodování o polských věcech Úzká rada. Jednota stojí — tak se usnází r. 1561 — vedle luterských a kalvinistů, s nimiž obojími má ode dřívějšíka úmluvy o přátelství. „Evangelikové ti, kteříž Kalvína následují“, jsou Bratřím bližší. Protože se však obojí navzájem sváří a táhnou Bratry za sebou tak, že by se jedněm zdála křivda, kdyby se připojili ke druhým, zůstávají Bratři při své „obzvláštnosti“. Kazatele obou evangelických církví mají za služebníky Boží a lid je poslouchající za pravé křesťany, ale úplné spojení s jedněmi nebo s druhými není dosud možné. I vůči Malopolským samotným konstatuje Úzká rada o rok později: nemohou-li přijmout naši konfesí a naše řády, nechť se drží své cesty a „zkušněním dosahují pravdy jako otcové naši i my“, ale ať nenutí nás, abychom se napravovali podle jejich nezkušené vůle. Přátelské chování s jejich strany jsou Bratři ochotni oplácet stejným přátelstvím [D 207, 213 n.].

Větší samostatnosti nabývala Jednota v Polsku i vůči Jednotě českomoravské. Od r. 1557 měla v B. Izraelovi svého seniora, jenž byl zároveň pro Polsko náměstkem sudího. Vedle něho přibývalo významných kněží, většinou ještě českého původu, ale již k polské práci trvale připoutaných, jako byl B. Jan Lorenc, Izraelův spolustarší hned od r. 1557 a potom vedle něho na seniora povýšený [1571], Jan Rokyta, Jan Ryba-Rybiński a jiní. Roku 1560 konali polští Bratři *první synod*, a to v Poznani. Sešli se tu kněží i páni. Polským poměrům odpovídala jejich přítomnost i zvolení devíti šlechticů za světské seniory [seniores politici]. Měli dozírat na život bratrských pánů a rovnat případné rozpře mezi nimi jako soudcové sborů českých. Jejich funkce měla ovšem ve šlechtické společnosti značně jiný ráz; a v Čechách nikdy nedošlo k tomu, aby byli podobní funkcionáři voleni ze šlechty a jen pro ni. Tito polští panští soudcové, mezi nimiž byl i Jakub Ostrorog, měli také pečovat o chudé a o výživu i bezpečí kněží.